

ปัญหาของการบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้อง กับการคุ้มครองลูกหนี้ในการทำแฟคตอริง (Issue in relation to Assignment of Claim and Protection of Debtor in Factoring)

สุดา หวังสุวรรณ*

บทคัดย่อ

แฟคตอริง เป็นการให้สินเชื่อหมุนเวียนระยะสั้น โดยผู้ขายบัญชีลูกหนี้การค้าตกลงโอนสิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้เงินตามบัญชีลูกหนี้การค้าให้แก่ผู้ซื้อบัญชีลูกหนี้การค้า เรียกว่า บริษัทแฟคเตอร์ ซึ่งจะชำระเงินให้แก่ผู้ขายบัญชีลูกหนี้การค้าตามสัดส่วนที่ตกลงกัน และติดตามเรียกเก็บเงินจากลูกหนี้เมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระ ควบคู่ไปกับการให้บริการทางการเงินอื่นๆแก่ผู้ขายบัญชีลูกหนี้การค้า แต่เนื่องจากกฎหมายไทยยังไม่มีบทบัญญัติเฉพาะเกี่ยวกับการทำแฟคตอริง ดังนั้น เมื่อเกิดข้อพิพาททางกฎหมายในการทำแฟคตอริง จึงต้องนำหลักการโอนสิทธิเรียกร้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้ ซึ่งก่อให้เกิดข้อจำกัดและอุปสรรคในหลายด้าน บทความนี้มุ่งศึกษาเรื่องการบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องไปยังลูกหนี้ ซึ่งมีผลทางกฎหมายทั้งต่อลูกหนี้และบุคคลภายนอกอื่นๆอย่างไรก็ตาม บทความนี้จะกล่าวเพียงผลทางกฎหมายที่มีต่อลูกหนี้เท่านั้น

เนื่องจากโดยสภาพของการทำแฟคตอริงมีลักษณะเป็นการโอนสิทธิเรียกร้องตามสัญญาหลายฉบับ และมีลูกหนี้จำนวนมาก บริษัทแฟคเตอร์จำเป็นต้องรับภาระในการบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องไปยังลูกหนี้แต่ละราย เป็นเหตุให้ต้นทุนในการทำแฟคตอริงเพิ่มสูงขึ้น และมีโอกาสที่จะเกิดความผิดพลาดหรือตกหล่น ซึ่งเพิ่มความเสี่ยงในการยกข้อต่อสู้เพื่อปฏิเสธความรับผิดชอบของลูกหนี้ จึงเกิดประเด็นที่น่าพิจารณาว่า ควรบัญญัติกฎหมายพิเศษให้การโอนสิทธิเรียกร้องในการทำแฟคตอริงมีผลใช้ชนลูกหนี้ได้ทันที โดยไม่ต้องบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องไปยังลูกหนี้หรือไม่

ผลการศึกษาพบว่า ถึงแม้จะมีการบัญญัติกฎหมายเฉพาะสำหรับการทำแฟคตอริงให้ยอมรับการรับช่วงสิทธิตามสัญญาตามกฎหมายฝรั่งเศสที่ใช้ชนลูกหนี้ได้โดยไม่ต้องบอกกล่าวการรับ

* นิติศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 2) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, เนติบัณฑิตไทย,
นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายธุรกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ช่วงสิทธิไปยังลูกหนี้ หรือยอมรับรูปแบบของการโอนสิทธิเรียกร้องโดยไม่ต้องบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องไปยังลูกหนี้ตามกฎหมายเยอรมัน แต่หากลูกหนี้สามารถพิสูจน์ได้ว่าตนชำระหนี้ให้แก่ผู้ขายบัญชีลูกหนี้การค้าโดยสุจริต ลูกหนี้ย่อมหลุดพ้นจากหนี้ และบริษัทแฟคเตอร์ก็ไม่สามารถเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้แก่ตนได้ เท่ากับว่าสุดท้ายแล้ว บริษัทแฟคเตอร์ก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงความจำเป็นที่ต้องมีการบอกกล่าวไปยังลูกหนี้เพื่อป้องกันความเสี่ยงอยู่ดี

Abstract

Factoring is a short-term loan by which a seller of account receivable agrees to assign its claim for repayment of money debts to an account payable, or in other words, a factor company which will make payment in an agreed proportion and demand for repayment from the debtor upon the maturity of the debts, as well as provide other financial services to sellers of the account receivables. However, as Thai law does not have specific provisions with regard to factoring, the principles in assignment of claim stipulated in the Civil and Commercial Code, thus, applies in the case of occurrence of legal disputes in respect of factoring, and, consequently, limitations and obstructions are found in several aspects. This article emphasizes on the service of notice of assignment of claim to the debtor which cause legal impacts on both the debtor and the third persons. This article, however, will present only the legal effect on the debtor.

As the nature of factoring is an assignment of claims under several contracts which involves several debtors, a factor company has a responsibility for service of notice of assignment of claims to each debtors which is one of causes of capital increase in factoring as well as an opportunity that a notice is incorrectly served, or certain debtors may not receive a notice. Accordingly, an issue for consideration is should a specific law be prescribed in order that an assignment of claim in factoring has an immediate effect against the debtor, irrespective of whether or not any notice is sent to the debtors.

It is shown from the study that despite the fact that specific law, for example French law, on factoring is enacted in accepting that, unlike a German law, a subrogation by means of a contract can be claimed against a debtor without giving any notice of the assignment of claim to such debtor. Nevertheless, if the debtor proves that he/she has repaid the account receivable in good faith, the said debtor shall be discharged from indebtedness, and the factor company is not entitled to demand repayment from such debtor. Hence, the factor cannot avoid the necessary to give a notice to the debtor to prevent any possible risk.

ในปัจจุบัน การโอนสิทธิเรียกร้องถูกนำไปใช้ในการระดมทุนภายใต้รัฐธรรมนูญทางการเงินสมัยใหม่ เช่น แฟคตอริง (Factoring) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสร้างเงินทุนหมุนเวียนระยะสั้นให้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจ สิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้เงินจึงกลายเป็นสินทรัพย์ที่ทรงคุณค่าทางเศรษฐกิจขึ้นมา

แฟคตอริง มีความหมายแตกต่างกันไปตามธรรมเนียมปฏิบัติทางการค้าของแต่ละประเทศ คณะกรรมการการของสถาบันระหว่างประเทศเพื่อความเป็นเอกภาพของกฎหมายเอกชน (UNIDROIT) ได้สรุปความหมายของแฟคตอริงในมาตรา 1 ของอนุสัญญา UNIDROIT Convention on International Factoring (Ottawa, 28 May 1988) ว่า “สัญญาแฟคตอริง หมายถึง สัญญาที่ทำขึ้นระหว่างผู้ขายบัญชีลูกหนี้การค้าฝ่ายหนึ่งกับผู้ซื้อบัญชีลูกหนี้การค้าอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่ง

(ก) ผู้ขายบัญชีลูกหนี้การค้าโอนหรือจะโอนสิทธิเรียกร้อง ที่เกิดจากการขายสินค้าระหว่างผู้ขายบัญชีลูกหนี้การค้ากับลูกหนี้การค้าให้แก่ผู้ซื้อบัญชีลูกหนี้การค้า เว้นแต่เป็นการขายสินค้าเพื่อใช้ส่วนตัว หรือเพื่อใช้ในครอบครัว หรือเพื่อใช้ในบ้านของผู้สัญญา

(ข) ผู้ซื้อบัญชีลูกหนี้การค้า มีหน้าที่อย่างน้อย 2 ประการ ดังนี้

- ให้เงินช่วยเหลือผู้ขายบัญชีลูกหนี้การค้า ซึ่งรวมถึงการให้กู้ยืมเงิน หรือให้เงินล่วงหน้า
- จัดทำและดูแลสมุดบัญชีลูกหนี้การค้า
- เรียกเก็บหนี้การค้า
- ป้องกันการผิดนัดชำระหนี้ของลูกหนี้

(ค) ต้องมีการบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ทราบ”¹

จึงสรุปได้ว่า แฟคตอริง เป็นการให้สินเชื่อหมุนเวียนระยะสั้น โดยผู้ขายบัญชีลูกหนี้การค้าตกลงโอนสิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้เงินตามบัญชีลูกหนี้การค้า (account receivable) ให้แก่ผู้ซื้อบัญชีลูกหนี้การค้า เรียกว่า บริษัทแฟคเตอร์ (the factor) ซึ่งจะชำระเงินให้ตามสัดส่วนที่มีการตกลงกัน จากนั้นบริษัทแฟคเตอร์จะติดตามเรียกเก็บเงินจากลูกหนี้เมื่อถึงกำหนดชำระหนี้ ควบคู่ไปกับการให้บริการ

¹ For the purposes of this Convention, “factoring contract” means a contract concluded between one party (the supplier) and other party (the factor) pursuant to which:

- (a) The supplier may or will assign to the factor receivables arising from contracts of sale of goods made between the supplier and its customers (debtors) other than those for the sale of goods bought primarily for their personal, family or household use;
- (b) The factor is to perform at least two of the following functions:
- Finance for the supplier, including loans and advance payments;
 - Maintenance of accounts (ledgering) relating to the receivables;
 - Collection of receivables;
 - Protection against default in payment by debtors

ทางการเงินอื่น ๆ แก่ผู้ขายบัญชีลูกหนี้การค้า และเมื่อเกิดประเด็นข้อพิพาททางกฎหมายในการทำแฟคตอริง ก็ต้องนำหลักการโอนสิทธิเรียกร้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาปรับใช้ เนื่องจากกฎหมายไทยไม่มีบทบัญญัติพิเศษเกี่ยวกับการทำธุรกรรมนี้

การโอนสิทธิเรียกร้องระหว่างผู้โอนกับผู้รับโอนจะมีผลสมบูรณ์ในระหว่างกัน โดยที่ลูกหนี้ไม่ต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ลูกหนี้จึงอาจชำระหนี้ให้แก่ผู้โอน เนื่องจากไม่รู้ถึงการโอนสิทธิเรียกร้องและเข้าใจว่าผู้โอนยังคงเป็นผู้มีสิทธิรับชำระหนี้ในฐานะเจ้าหนี้อยู่ ทำให้กฎหมายต้องวางหลักคุ้มครองลูกหนี้ที่สุจริตในกรณีดังกล่าวให้หลุดพ้นจากหนี้ เพื่อจะได้ไม่ต้องชำระหนี้ซ้ำแก่ผู้รับโอนอีก การบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องไปยังลูกหนี้เป็นมาตรการหนึ่งในการวินิจฉัยความรู้หรือไม่รู้ถึงการโอนสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ โดยเหตุที่การบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องมีผลทางกฎหมายทั้งต่อลูกหนี้และบุคคลภายนอก แต่ในบทความนี้จะกล่าวเพียงผลทางกฎหมายที่มีต่อลูกหนี้เท่านั้น

1. รูปแบบของการโอนสิทธิเรียกร้อง

จากการศึกษาพบว่า การโอนสิทธิเรียกร้องที่จะมีผลอันลูกหนี้ได้นั้นสามารถแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่

1.1 รูปแบบที่ต้องบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องไปยังลูกหนี้หรือลูกหนี้ให้ความยินยอมในการโอนสิทธิเรียกร้อง

การโอนสิทธิเรียกร้องจะมีผลอันลูกหนี้และบุคคลภายนอกได้ ต่อเมื่อลูกหนี้ได้รับการบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้อง หรือลูกหนี้ให้ความยินยอมในการโอนสิทธิเรียกร้องเท่านั้น ดังจะเห็นได้

1.1.1 กฎหมายอังกฤษ

วิธีการโอนสิทธิเรียกร้องถูกบัญญัติไว้ใน มาตรา 25 (6) ของ Judicature Act 1873 ซึ่งในปัจจุบันถูกแทนที่ด้วยมาตรา 136 ของ Law of Property 1925 ทำให้เกิดการโอนสิทธิเรียกร้องอยู่ 2 วิธี ได้แก่

1. การโอนสิทธิเรียกร้องตามกฎหมาย (Statutory Assignments) ตามมาตรา 136 ของ Law of Property Act 1925² ใช้กับสิทธิตามกฎหมาย (legal choses) และสิทธิตามอริยวิธี (equitable choses) การโอนสิทธิเรียกร้อง

² Law of Property Act 1925 Article 136 "Any absolute assignment by writing under the hand of the assignor (not purporting to be by way of charge only) of any debt or other legal thing in action, of which express notice in writing has been given to the debtor, trustee or other person from whom the assignor would have been able to claim such debt or thing in action, is effectual in law (subject to equities having priority over the right of the assignee) to pass and transfer from the date of such notice - (a) the legal right to such debt or thing in action; (b) all legal and other remedies for the same; and (c) the power to give a good discharge for the same without the concurrence of the assignor." ดู A.G. Guest, *Anson's Law of Contract*, 26th ed. (Oxford: Clarendon Press, 1984), pp. 392-393.

ตามกฎหมายจะสมบูรณ์ต่อเมื่อปฏิบัติตามเงื่อนไขครบทั้ง 3 ประการ ได้แก่³

- (1) เป็นการโอนสิทธิเรียกร้องโดยเด็ดขาด (Absolute Assignment) คือ ผู้รับโอนได้สิทธิเรียกร้องไปอย่างบริบูรณ์ ผู้โอนไม่เหลือผลประโยชน์ใด ๆ ในสิทธิเรียกร้องอีกต่อไป⁴
- (2) ทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้โอน
- (3) ผู้โอนหรือผู้รับโอนส่งหนังสือบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องไปยังลูกหนี้ หรือผู้ค้าประกัน หรือบุคคลอื่นใดซึ่งผู้โอนสามารถบังคับสิทธิเรียกร้องเกี่ยวกับทรัพย์สินตามกฎหมายได้

หนังสือบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องต้องถูกส่งก่อนการฟ้องคดี และมีเนื้อหาทำให้ลูกหนี้เข้าใจได้ว่าต้องชำระหนี้ให้แก่บุคคลภายนอกซึ่งอยู่ในฐานะผู้รับโอน ไม่ใช่เพียงตัวแทนของเจ้าหนี้ การที่ลูกหนี้ทราบถึงการโอนสิทธิเรียกร้องโดยทางอื่นไม่เพียงพอที่จะถือว่าเป็นการบอกกล่าว ดังนั้น การส่งหนังสือบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องไปยังลูกหนี้จึงมีบทบาทสำคัญเนื่องจากเกี่ยวพันถึงความสมบูรณ์ของการโอนสิทธิเรียกร้องตามกฎหมาย

2. การโอนสิทธิเรียกร้องตามอริคิตี (Equitable Assignments) ใช้กับการโอนสิทธิเรียกร้องที่ไม่สมบูรณ์เป็นการโอนสิทธิเรียกร้องตามกฎหมาย เนื่องจากไม่ได้ทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้โอน หรือไม่ได้ส่งหนังสือบอกกล่าวไปยังลูกหนี้ แต่อาจสมบูรณ์เป็นการโอนสิทธิเรียกร้องตามอริคิตี เนื่องจากการโอนสิทธิเรียกร้องตามอริคิตีไม่จำเป็นต้องทำเป็นหนังสือ และผูกพันผู้โอนกับผู้รับโอนทันทีที่ตกลงกัน โดยไม่จำเป็นต้องบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องไปยังลูกหนี้ อย่างไรก็ตาม การบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องเป็นเรื่องที่ควรกระทำเพื่อรักษาสหสิทธิของผู้รับโอน เนื่องจากหากลูกหนี้ชำระหนี้แก่ผู้โอนก่อนได้รับการบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้อง ผู้รับโอนจะไม่สามารถบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้อีก⁵

1.1.2 กฎหมายสหรัฐอเมริกา

การโอนสิทธิเรียกร้องทั่วไปที่ไม่ใช่การโอนสิทธิเรียกร้องเพื่อเป็นประกันหนี้ภายใต้มาตรา 9 ของ Uniform Commercial Code (UCC) จะมีผลต่อผู้โอนและผู้รับโอนด้วยการแสดงเจตนาโอนสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้ โดยไม่ต้องทำอะไรอื่นอีกต่อไป ก็ถือได้ว่าการโอนสิทธิเรียกร้อง

³ *ibid.* pp. 393-395. ; G.H. Treitel, *The Law of Contract*, 10th ed. (London: Sweet & Maxwell, 1999), pp. 623-627.

⁴ ตรงกันข้ามกับ การโอนสิทธิเรียกร้องโดยไม่เด็ดขาด (Non-absolute Assignment) เช่น การโอนสิทธิเรียกร้องบางส่วน การโอนสิทธิเรียกร้องแบบมีเงื่อนไข และการโอนสิทธิเรียกร้องเป็นหลักประกัน โดยวิธีเช่า (Assignment by way of charge) ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการโอนสิทธิเรียกร้องที่ผู้โอนยังมีประโยชน์หลงเหลือในสิทธิเรียกร้องนั้นอยู่

⁵ A.G. Guest, *supra* note 2, pp. 396-397.

บริบูรณ์ เว้นแต่จะมีกฎหมายกำหนดให้ต้องทำเป็นหนังสือจึงจะบังคับและฟ้องร้องได้⁶

อย่างไรก็ตาม การโอนสิทธิเรียกร้องจะมีผลอันลูกหนี้ได้ต่อเมื่อลูกหนี้ได้รับการบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้อง ดังนั้น ถ้าลูกหนี้ยังไม่ได้รับการบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องแล้วชำระหนี้ให้แก่ผู้โอนลูกหนี้ย่อมหลุดพ้นจากหนี้⁸ แต่ถ้าสิทธิเรียกร้องนั้นเป็นสิทธิที่มีตราสารอันเป็นหลักฐานแห่งสิทธิเรียกร้อง (a symbolic writing) เช่น พันธบัตร หรือสมุดเงินฝากธนาคาร ถ้าลูกหนี้ชำระหนี้แก่ผู้โอนโดยไม่เวนคืน หรือเพิกถอน หรือทำเครื่องหมายที่เหมาะสมในตราสารอันเป็นหลักฐานแห่งสิทธิเรียกร้อง ลูกหนี้จะต้องชำระหนี้ซ้ำแก่ผู้รับโอนซึ่งครอบครองตราสารนั้นโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทน⁹ เช่น นายแดงโอนสิทธิเรียกร้องในบัญชีเงินฝาก แต่ไม่ได้ส่งมอบสมุดเงินฝากให้แก่นายดำ ต่อมา ก่อนธนาคารได้รับการบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้อง ธนาคารจ่ายเงินตามบัญชีให้แก่ นายแดงโดยสุจริต ธนาคารย่อมหลุดพ้นจากหนี้ นายดำไม่สามารถเรียกให้ธนาคารจ่ายเงินให้แก่ตนได้ แต่ถ้าปรากฏว่า ธนาคารจ่ายเงินให้แก่ นายแดง โดยไม่ได้เวนคืนหรือเพิกถอนสมุดเงินฝาก ต่อมา นายแดงโอนสิทธิเรียกร้องในบัญชีเงินฝากพร้อมกับส่งมอบสมุดเงินฝากให้แก่ นายขาวซึ่งสุจริตและเสียค่าตอบแทน เช่นนี้ ธนาคารต้องจ่ายเงินตามบัญชีให้แก่ นายขาว¹⁰

1.1.3 กฎหมายฝรั่งเศส

การโอนสิทธิเรียกร้องจากผู้โอนไปยังผู้รับโอนสมบูรณ์ด้วยการส่งมอบเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งสิทธิเรียกร้อง¹¹ และศาลฝรั่งเศสยอมรับว่า สิทธิเรียกร้องอาจโอนกันได้โดยไม่ต้องส่งมอบเอกสารที่เกี่ยวข้อง หากคู่กรณีตกลงเช่นนั้น¹² อย่างไรก็ตาม การโอนสิทธิเรียกร้องจะยับยั้งลูกหนี้

⁶ Restatement (Second) of Contracts § 324 “It is essential to an assignment of a right that the obligee manifest an intention to transfer the right to another person without further action or manifestation of intention by the obligee. The manifestation may be made to the other or to a third person on his behalf and, except as provided by statute or by contract, may be made either orally or by a writing.”

⁷ E. Allan Farnworth, *Contracts*, 7th ed. (Boston: Little, Brown and Company, 1982), pp. 754.

⁸ Restatement (Second) of Contracts § 338 (1) “Except as stated in this Section, notwithstanding an assignment, the assignor retains his power to discharge or modify the duty of the obligor to the extent that the obligor performs or otherwise gives value until but not after the obligor receives notification that the right has been assigned and that performance is to be rendered to the assignee.”

⁹ Restatement (Second) of Contracts § 338 (4) “Where there is a writing of a type customarily accepted as a symbol or as evidence of the right assigned, a discharge or modification is not effective... (b) against a subsequent assignee who takes possession of the writing and gives value in good faith and without knowledge or reason to know of the discharge or modification.”

¹⁰ E. Allan Farnworth, *supra* note 7, pp. 776-777.

¹¹ The French Civil Code Article 1689 “In case of an assignment of claim or of a right or a cause of action against a third party, the delivery takes place between the assignor and the assignee by handing over deed.” ดู Henry Cachard, *The French Civil Code*, revised ed, (Paris: The Lecram Press, 1930), pp. 459.

¹² Konrad Zweigert and Heins Kotz, *Introduction to comparative law*. Trans. Tony Weir, 3rd ed. (Oxford: Clarendon Press, 1998), pp. 449.

ได้ต่อเมื่อผู้โอนหรือผู้รับโอนบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องเป็นหนังสือซึ่งทำโดยเจ้าหน้าที่ศาล (the sheriff) ไปยังลูกหนี้ หรือลูกหนี้ให้ความยินยอมในการโอนสิทธิเรียกร้องเป็นหนังสือซึ่งรับรองโดยเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจรับรองเอกสาร (notary public)¹³ แต่ศาลฝรั่งเศสตีความว่า คำฟ้องที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า โจทก์ฟ้องคดีในฐานะที่เป็นผู้รับโอน ถือเป็นการบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องแก่ลูกหนี้ตามกฎหมายแล้ว และการให้ความยินยอมในการโอนสิทธิเรียกร้องไม่จำเป็นต้องทำเป็นเอกสารซึ่งรับรองโดยเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจรับรองเอกสารเสมอไป อาจจัดทำเอกสารขึ้นเองหรือลูกหนี้ให้ความยินยอมโดยปริยายก็เพียงพอแล้ว¹⁴

อย่างไรก็ตาม ตราบใดที่ยังไม่มีการบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องไปยังลูกหนี้ หรือลูกหนี้ยังไม่ให้ความยินยอมในการโอนสิทธิเรียกร้อง ลูกหนี้สามารถหลุดพ้นจากหนี้ได้โดยการชำระหนี้ให้แก่ผู้โอนแม้ลูกหนี้จะรู้โดยทางอื่นว่าสิทธิเรียกร้องถูกโอนไปยังผู้รับโอนแล้ว¹⁵ แต่ศาลฝรั่งเศสวินิจฉัยว่า กรณีที่ลูกหนี้ชำระหนี้แก่ผู้รับโอน ก่อนมีการบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องหรือลูกหนี้ให้ความยินยอมในการโอนสิทธิเรียกร้อง ลูกหนี้อาจถูกผู้รับโอนฟ้องบังคับชำระหนี้ได้ หากขณะที่ยังชำระหนี้แก่ผู้โอน ลูกหนี้รู้อยู่แล้วถึงการโอนสิทธิเรียกร้องและสมคบคิดกับผู้โอนเพื่อฉ้อฉลผู้รับโอน การชำระหนี้ดังกล่าวไม่ทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้ โดยในบางคดี ศาลฝรั่งเศสมีแนวโน้มที่จะวินิจฉัยการคบคิดกันฉ้อฉลจากข้อเท็จจริงที่มีเพียงว่าลูกหนี้ชำระหนี้แก่ผู้โอนทั้งๆที่รู้ถึงการโอนสิทธิเรียกร้อง¹⁶

1.1.4 กฎหมายไทย

การโอนสิทธิเรียกร้องระหว่างผู้โอนกับผู้รับโอนต้องทำเป็นหนังสือ¹⁷ ซึ่งศาลได้วางแนวในคำพิพากษาฎีกาที่ 1893/2512 และ 4139/2532 ว่า ถ้ามีการทำหนังสือโอนสิทธิเรียกร้องกัน

¹³ The French Civil Code Article 1690 “An assignee is only seized of his rights as against third parties by the notice of the assignment given to debtor. Nevertheless, the assignee may likewise be seized by the acceptance of the assignment given by the debtor in an official instrument.” ดู Henry Cachard, *supra* note 11, pp. 459.

¹⁴ Marcel Fernand Planiol and George Ripert, *Treatise on the Civil Law Volume 2, Part 1*, trans. The Louisiana State Law Institute, 11th ed (Louisiana: The Louisiana State Law Institute, 1959), pp. 893.; Hein Kotz, “Right of third parties. Third party beneficiaries and assignment,” *International encyclopedia of comparative law VII* (1992), pp. 76-77.; Konrad Zweigert and Hein Kotz, *supra* note 12, pp. 449.

¹⁵ The French Civil Code Article 1691 “If the debtor has paid the assignor before the latter or the assignee has given notice of assignment to such debtor, he shall be lawfully released.” ดู Henry Cachard, *supra* note 11, pp. 459.

¹⁶ Hein Kotz, *supra* note 14, pp. 76-77.; Konrad Zweigert and Hein Kotz, *supra* note 12, pp. 449-450.

¹⁷ มาตรา 306 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ “การโอนหนี้อันจะพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งโดยเฉพาะจะงั้น ถ้าไม่ทำเป็นหนังสือ ท่านว่าไม่สมบูรณ์ อนึ่งการโอนหนี้ที่ท่านว่าจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกได้แต่เมื่อได้บอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้หรือลูกหนี้จะได้อินยอมด้วยในการโอนนั้น คำบอกกล่าวหรือการยินยอมเช่นนั้นท่านว่าต้องทำเป็นหนังสือ

ถ้าลูกหนี้ทำให้พอแก่ใจผู้โอนด้วยการใช้เงิน หรือด้วยประการอื่นเสียแต่ก่อนได้รับบอกกล่าวหรือก่อนได้ตกลงกับผู้โอนไซ้ ลูกหนี้ท่านก็เป็นอันหลุดพ้นจากหนี้”

แล้ว แม้ผู้โอนลงชื่อฝ่ายเดียว ผู้รับโอนไม่ได้ลงชื่อ ก็ถือว่าเพียงพอที่จะถือว่ามี การโอนเป็นหนังสือแล้ว ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการลงลายมือชื่อของผู้โอนซึ่งเป็นผู้เสียผลประโยชน์ย่อมเป็นที่น่าเชื่อถือได้ และหากการโอนสิทธิเรียกร้องไม่ทำตามแบบที่กฎหมายกำหนดการโอนสิทธิเรียกร้องนั้นย่อมไม่สมบูรณ์

การทำหนังสือโอนสิทธิเรียกร้องดังกล่าวมีผลอันได้ระหว่างผู้โอนกับผู้รับโอนเท่านั้น การโอนสิทธิเรียกร้องจะมีผลอันลูกหนี้และบุคคลภายนอกได้ต่อเมื่อมีการบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องไปยังลูกหนี้ หรือลูกหนี้ให้ความยินยอมในการโอนสิทธิเรียกร้อง ซึ่งคำบอกกล่าวหรือการให้ความยินยอมต้องทำเป็นหนังสือ จะทำเพียงวาจาไม่ได้ กฎหมายไม่ได้บัญญัติว่าใครมีหน้าที่บอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้อง ดังนั้น ผู้โอนหรือผู้รับโอนจะเป็นผู้บอกกล่าวก็ได้¹⁸ หากไม่มีการบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องไปยังลูกหนี้ หรือลูกหนี้ยังไม่ให้ความยินยอมในการโอนสิทธิเรียกร้อง หากลูกหนี้ชำระหนี้แก่ผู้โอน ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้ แม้ว่าลูกหนี้จะรู้ถึงการโอนสิทธิเรียกร้องโดยทางอื่นก็ตาม เนื่องจากคำว่าได้รับบอกกล่าวตามกฎหมายต้องเป็นหนังสือบอกกล่าวตามมาตรา 306 วรรคแรกของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เท่านั้น เมื่อไม่มีหนังสือบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องตามกฎหมาย การที่ลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่ผู้โอนทั้งที่รู้ถึงการโอนสิทธิเรียกร้องมาจากทางอื่น จะถือว่าลูกหนี้ชำระหนี้โดยไม่สุจริตไม่ได้เพราะต้องถือว่าในระหว่างนั้นจะยกการโอนสิทธิเรียกร้องขึ้นยันลูกหนี้ไม่ได้ตามกฎหมาย¹⁹

1.2 รูปแบบที่ไม่ต้องบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้หรือลูกหนี้ให้ความยินยอมในการโอนสิทธิเรียกร้อง

ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันวางหลักให้การโอนสิทธิเรียกร้องสมบูรณ์เมื่อผู้โอนและผู้รับโอนแสดงเจตนาต้องตรงกัน โดยไม่ต้องทำเป็นหนังสือ และผู้รับโอนเข้ามาเป็นเจ้าหนี้แทนที่เจ้าหนี้เดิมทันที และสามารถยันลูกหนี้และบุคคลภายนอกได้ โดยไม่ต้องบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องไปยังลูกหนี้หรือลูกหนี้ให้ความยินยอมในการโอนสิทธิเรียกร้องนั้น เนื่องจากสิทธิเรียกร้องได้โอนผ่านมือจากผู้โอนไปยังผู้รับโอนทันทีที่ทั้งสองฝ่ายแสดงเจตนาต้องตรงกันในการโอนสิทธิเรียกร้อง²⁰

อย่างไรก็ตาม หากลูกหนี้ไม่รู้ถึงการโอนสิทธิเรียกร้องและได้ชำระหนี้แก่ผู้โอนไป ลูกหนี้ย่อมหลุดพ้นจากหนี้ ผู้รับโอนไม่สามารถเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้แก่ตนได้ แต่หากลูกหนี้รู้ว่าการ

¹⁸ จิตติ ดิงศภัทัย และชล ชีรกุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 มาตรา 241 ถึงมาตรา 452, (กรุงเทพมหานคร: เนติบัณฑิตยสภา, 2503), น. 138.

¹⁹ เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้, พิมพ์ครั้งที่ 2 (พระนคร: โรงพิมพ์อักษรสาสน์, 2505), น. 1262.

²⁰ The German Civil Code Article 398 “A claim may, by contract with another person, be assigned by the creditor to him (assignment). On the conclusion of the contract the assignee takes the place of the assignor.” ดู Ian S. Forrester, Simon L. Goren and Hans-Michael Ilgen, *The German Civil Code (as amended to January 1, 1975)*, (Oxford: North-Holland Publishing Company, 1975), pp. 63.

โอนสิทธิเรียกร้องแล้ว กลับชำระหนี้ให้แก่ผู้โอน เช่นนี้ ลูกหนี้ก็ไม่ได้รับการคุ้มครอง²¹ นอกจากนี้ ศาลเยอรมันยังยอมรับอีกทางเลือกหนึ่งของลูกหนี้โดยเห็นว่า การที่ลูกหนี้ชำระหนี้แก่ผู้โอนเป็นการชำระหนี้แก่ผู้ไม่มีสิทธิได้รับ ลูกหนี้จึงสามารถเรียกเงินคืนฐานลạmมือได้ แล้วนำไปชำระให้แก่ผู้รับโอนแทน แต่หากลูกหนี้รู้ถึงการโอนสิทธิเรียกร้อง ไม่ว่าจะรู้โดยทางใด การชำระหนี้แก่ผู้โอน จะไม่ทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้²²

นอกจากนี้ ลูกหนี้จะได้รับความคุ้มครองในกรณีที่เจ้าหนี้บอกแก่ลูกหนี้ว่ามีการโอนสิทธิเรียกร้อง หรือออกเอกสารอันเป็นหลักฐานว่ามีการโอนสิทธิเรียกร้องเกิดขึ้น ทั้งที่ความจริงไม่มีการโอนสิทธิเรียกร้อง เช่นนี้ เมื่อลูกหนี้ชำระหนี้แก่ผู้รับโอนซึ่งเป็นบุคคลที่เจ้าหนี้บอกกล่าวให้ทราบ หรือตามที่ปรากฏในเอกสาร ลูกหนี้ย่อมหลุดพ้นจากหนี้ ทั้งนี้ เพื่อคุ้มครองลูกหนี้ที่สุจริต²³

1.3 รูปแบบพิเศษสำหรับการโอนสิทธิเรียกร้องเพื่อเป็นประกันหนี้ภายใต้มาตรา 9 ของ Uniform Commercial Code (UCC)

กฎหมายสหรัฐอเมริกา มีการกำหนดรูปแบบพิเศษสำหรับการโอนสิทธิเรียกร้องเพื่อเป็นประกันหนี้ภายใต้มาตรา 9 ของ Uniform Commercial Code (UCC) สิทธิในหลักประกัน (security interest) จะมีผลย่นผู้โอน (Debtor)²⁴ และบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องกับหลักประกันได้ ต่อเมื่อ^{25 26}

²¹ The German Civil Code Article 407 “(1) The assignee must give credit for an act of performance done by the debtor in favor of assignor after the assignment, or any legal transaction entered into between the debtor and the assignor in respect of principal debt after the assignment, unless the debtor knew of assignment at the time of performance or of entering into the legal transaction. (2) if, an action between the debtor and the assignor subsequent to the assignment, a final judgment relating to the claim has been delivered, the assignment at the data when the action was first commenced.”

ดู *ibid.*, pp. 64.

²² Ernest Joseph Cohn, *Manual of German Law*, Volume 1, 2nd ed. (London: The British Institute of International and Comparative Law, 1968), pp. 126.; Konrad Zweigert and Hein Kotz, *supra* note 12, p. 445.; Hein Kotz, *supra* note 14, pp. 85:

²³ The German Civil Code Article 409 “(1) If the creditor notifies the debtor that he has assigned the principal debt, the assignment of which he has given notice is effective against himself in favor of the debtor, even though the assignment was not made or is ineffective. If is equivalent to notice, if the creditor has delivered a document of assignment to the assignee named in the document, and the latter presents it to the debtor. (2) The notice may be revoked only with the consent of the person who has been named as the assignee.” ดู Ian S. Forrester, Simon L. Goren and Hans-Michael Ilgen, *supra* note 20, pp. 65.

²⁴ Debtor ใน UCC มีความหมายรวมไปถึง ผู้โอนสิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้เงิน หรือผู้ขายบัญชีลูกหนี้การค้าด้วย เพราะหลักเกณฑ์ในเรื่องการประกันหนี้ถูกบัญญัติให้นำไปใช้กับกรณีการโอนขายสิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้เงิน และโปรดดู UCC § 9-102 (28) “Debtor means: (A) a person having an interest, other than a security interest or other lien, in the collateral, whether or not the person is an obligor; (B) a seller of accounts, chattel paper, payment intangibles, or promissory notes; or (C) a consignee.”

²⁵ UCC § 9-203 (b) “Except as otherwise provided in subsections (c) through (i), a security interest is enforceable against

- (1) มีการให้ค่าตอบแทน และ
- (2) ผู้โอนต้องมีสิทธิในหลักประกันและมีอำนาจโอนสิทธิในหลักประกันไปยังคู่สัญญาฝ่ายที่ได้รับหลักประกัน และ
- (3) พบเงื่อนไขข้อใดข้อหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(3.1) ผู้โอนลงลายมือชื่อในสัญญาโอนสิทธิในหลักประกัน (security agreement) ซึ่งมีการอธิบายรายละเอียดที่เพียงพอเกี่ยวกับหลักประกัน หรือ

(3.2) กรณีที่สิทธิในหลักประกันเป็นสินค้า เงิน เอกสารเปลี่ยนมือได้ (negotiable documents) หรือหนังสือสัญญาที่ให้เจ้าหนี้ได้รับสิทธิในหลักประกัน (tangible chattel paper) การดำเนินการตามสัญญาโอนสิทธิในหลักประกันของผู้โอนทำให้สิทธิในหลักประกันสมบูรณ์โดยคู่สัญญาฝ่ายที่ได้รับหลักประกันได้ครอบครองหลักประกัน (perfection by possession)²⁷ หรือ

(3.3) กรณีที่สิทธิในหลักประกันมีการรับรองโดยการจดทะเบียน การดำเนินการตามสัญญาโอนสิทธิในหลักประกันของผู้โอนทำให้สิทธิในหลักประกันสมบูรณ์โดยการส่งมอบใบรับรองการจดทะเบียนหลักประกันให้อยู่ในความครอบครองของคู่สัญญาฝ่ายที่ได้รับหลักประกัน (perfection by delivery)²⁸ หรือ

(3.4) กรณีที่สิทธิในหลักประกันเป็นบัญชีเงินฝาก หรือสิทธิเรียกให้ชำระเงินตามสัญญาเลตเตอร์ออฟเครดิต การดำเนินการตามสัญญาโอนสิทธิในหลักประกันของผู้โอนทำให้สิทธิในหลักประกันสมบูรณ์ โดยคู่สัญญาฝ่ายที่ได้รับหลักประกันทำการควบคุมเหนือหลักประกัน (perfection by control)

อย่างไรก็ตาม ก่อนลูกหนี้จะได้รับการบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้อง ลูกหนี้สามารถหลุดพ้นจากหนี้ได้ด้วยการชำระหนี้ให้แก่ผู้โอนแต่หากลูกหนี้ได้รับการบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องแล้ว

the debtor and third parties with respect to the collateral only if : (1) value has been given; (2) the debtor has rights in the collateral or the power to transfer rights in the collateral to a secured party; and (3) one of the following conditions is met: (a) the debtor has authenticated a security agreement that provides a description of the collateral and, if the security interest covers timber to be cut, a description of the land concerned; (b) the collateral is not a certificated security and is in the possession of the secured party under Section 9-313 pursuant to the debtor's security agreement; (c) the collateral is a certificated security in registered form and the security certificate has been delivered to the secured party under Section 8-301 pursuant to the debtor's security agreement; or (d) the collateral is deposit accounts, electronic chattel paper, investment property, or letter-of-credit rights, and the secured party has control under Section 9-104, 9-105, 9-106, or 9-107 pursuant to the debtor's security agreement."

²⁶ Russell A. Hakes, The ABCs of the UCC (Revised) Article 9 Secured Transaction (Illinois: the American Bar Association, 2000), pp. 18.

²⁷ James J. White and Robert S. Summers, Uniform Commercial Code, 5th ed. (St. Paul, Minn: West Group, 2000), pp. 769.

²⁸ *Ibid.* pp. 769.

ลูกหนี้จะหลุดพ้นจากหนี้ได้ต่อเมื่อชำระหนี้ให้แก่ผู้รับโอนเท่านั้น โดยกฎหมายกำหนดรายละเอียดของหนังสือบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องไว้ว่า ต้องมีลายมือชื่อของผู้โอนหรือผู้รับโอน มีข้อความระบุถึงจำนวนหนี้ที่ถูกโอน และให้ลูกหนี้ชำระหนี้แก่ผู้รับโอน²⁹ พร้อมทั้งระบุรายละเอียดที่พอสมควรเกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องที่ถูกโอน³⁰

นอกจากนี้ ลูกหนี้มีสิทธิร้องขอให้ผู้รับโอนนำหลักฐานมาพิสูจน์ถึงความเป็นอยู่จริงของการโอนสิทธิเรียกร้อง หากผู้รับโอนเพิกเฉย ลูกหนี้สามารถหลุดพ้นจากหนี้ได้โดยการชำระหนี้ให้แก่ผู้โอน แม้ว่าลูกหนี้จะได้รับการบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องโดยชอบด้วยกฎหมายแล้วก็ตาม³¹

2. ปัญหาและความจำเป็นในการมีอยู่ของการบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องเพื่อการคุ้มครองลูกหนี้

จะเห็นได้ว่า การกำหนดกระบวนการรับรู้ถึงการโอนสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามมาตรา 306 วรรคสองของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อาศัยรูปแบบของการบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องไปยังลูกหนี้หรือลูกหนี้ให้ความยินยอมในการโอนสิทธิเรียกร้อง และเนื่องจากการโอนสิทธิเรียกร้องสามารถทำได้โดยไม่ต้องให้ลูกหนี้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง กฎหมายจึงจำเป็นต้องคุ้มครองลูกหนี้ซึ่งชำระหนี้แก่ผู้โอนโดยไม่รู้ถึงการโอนสิทธิเรียกร้องให้หลุดพ้นจากหนี้ เพื่อไม่ต้องชำระหนี้ซ้ำแก่ผู้รับโอนอีก โดยในประเทศที่มีรูปแบบของการบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องไปยังลูกหนี้ ความรู้หรือไม่รู้ถึงการโอนสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ ถือตามเวลาของการบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องเป็นสำคัญ ดังนั้น ก่อนส่งหนังสือบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้อง หรือลูกหนี้ยังไม่ทำหนังสือให้ความยินยอมในการโอนสิทธิเรียกร้องหากลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่ผู้โอนย่อมมีผลให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้ แม้ว่าลูกหนี้จะรู้ถึงการโอนสิทธิเรียกร้องโดยทางอื่นก็ตาม

แต่การทำแฟคตอริงมีลักษณะเป็นการโอนสิทธิเรียกร้องตามสัญญาหลายฉบับ และมีลูกหนี้จำนวนมาก บริษัทแฟคตอริงจำเป็นต้องรับภาระในการบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องไปยังลูกหนี้แต่ละราย หรือติดต่อให้ลูกหนี้แต่ละรายทำหนังสือให้ความยินยอมในการโอนสิทธิเรียกร้อง เป็นเหตุให้ต้นทุนในการทำธุรกรรมเพิ่มสูงขึ้น และมีความเสี่ยงที่จะเกิดความผิดพลาดหรือตกหล่น จึงมี

²⁹ UCC § 9-406 (a) “Subject to subsections (b) through (i), an account debtor on an account, chattel paper, or a payment intangible may discharge its obligation by paying the assignor until, but not after, the account debtor receives a notification, authenticated by the assignor or the assignee, that the amount due or to become due has been assigned and that payment is to be made to the assignee. After receipt of the notification, the account debtor may discharge its obligation by paying the assignee and may not discharge the obligation by paying the assignor.”

³⁰ UCC § 9-406 (b) “Subject to subsection (h), notification is ineffective under subsection (a): (1) if it does not reasonably identify the rights assigned;...”

³¹ UCC § 9-406 (c) “Subject to subsection (h), if requested by the account debtor, an assignee shall seasonably furnish reasonable proof that the assignment has been made. Unless the assignee complies, the account debtor may discharge its obligation by paying the assignor, even if the account debtor has received a notification under subsection (a).”

ประเด็นที่น่าพิจารณาว่า ควรบัญญัติกฎหมายพิเศษให้การโอนสิทธิเรียกร้องในการทำธุรกรรมทางการเงินสมัยใหม่มีผลใช้บังคับแก่ลูกหนี้ได้โดยไม่ต้องบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องไปยังลูกหนี้หรือลูกหนี้ให้ความยินยอมในการโอนสิทธิเรียกร้องหรือไม่

กฎหมายฝรั่งเศส ซึ่งใช้รูปแบบของการบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องไปยังลูกหนี้เช่นเดียวกับกฎหมายไทย ได้แก้ปัญหาดังกล่าวด้วยการนำหลักกฎหมายเกี่ยวกับวิธีการชำระหนี้เพื่อการรับช่วงสิทธิตามสัญญา (subrogation conventionnelle) มาใช้บังคับกับการทำแฟคตอริง กล่าวคือ เมื่อเจ้าหนี้เดิมได้รับชำระหนี้จากบุคคลภายนอก จะมีผลให้สิทธิเรียกร้องเปลี่ยนมือจากเจ้าหนี้คนเดิมไปยังบุคคลภายนอกนั้น ทำให้เขาเข้ามามีสิทธิเรียกร้องแทนเจ้าหนี้คนเดิม ดังนั้น เมื่อบริษัทแฟคเตอร์จ่ายค่าตอบแทนสำหรับสิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้เงินตามบัญชีลูกหนี้การค้า บริษัทแฟคเตอร์จะได้รับช่วงสิทธิต่างๆที่ผู้ขายบัญชีลูกหนี้การค้ามีต่อลูกหนี้ และการรับช่วงสิทธิตามสัญญาดังกล่าวมีผลใช้บังคับต่อบุคคลภายนอกได้ทันที โดยไม่ต้องมีการบอกกล่าวการรับช่วงสิทธิไปยังลูกหนี้ อย่างไรก็ตาม การบอกกล่าวการรับช่วงสิทธิยังคงเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากหากไม่มีการบอกกล่าว และลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่ผู้ขายบัญชีลูกหนี้การค้าโดยสุจริต ลูกหนี้จะมีสิทธิโต้แย้งบริษัทแฟคเตอร์ได้³²

อย่างไรก็ตาม กฎหมายไทยยอมรับเฉพาะการรับช่วงสิทธิที่เกิดขึ้นโดยผลของกฎหมายเท่านั้น ไม่อาจก่อตั้งได้ด้วยสัญญา สำหรับการรับช่วงสิทธิที่เกิดจากการชำระหนี้ แม้กฎหมายจะไม่ได้บัญญัติอย่างชัดแจ้งว่า บุคคลภายนอกที่เข้าชำระหนี้เพื่อรับช่วงสิทธิต้องมีส่วนได้เสียตามกฎหมายในอันที่จะเข้าไปชำระหนี้ แต่การรับช่วงสิทธิมีผลให้สิทธิเรียกร้องเปลี่ยนมือไปยังผู้ชำระหนี้ ประกอบกับการชำระหนี้เพื่อรับช่วงสิทธิสามารถทำได้โดยขึ้นใจลูกหนี้หรือเจ้าหนี้ก็ได้ ดังนั้น ผู้ชำระหนี้ที่จะรับช่วงสิทธิได้จึงต้องจำกัดเฉพาะบุคคลผู้มีส่วนได้เสียตามกฎหมายในอันที่จะเข้าไปชำระหนี้เท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากการรับช่วงสิทธิตามสัญญาในกฎหมายฝรั่งเศส ซึ่งแม้การรับช่วงสิทธิจะเกิดจากการชำระหนี้เช่นกันแต่บุคคลภายนอกที่เข้าชำระหนี้อาจไม่มีส่วนได้เสียตามกฎหมายที่จะต้องชำระหนี้ก็ได้³³ ดังนั้น สำหรับประเทศไทย การที่บริษัทแฟคเตอร์จ่ายค่าตอบแทนสำหรับสิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้เงินตามบัญชีลูกหนี้การค้า ไม่ทำให้บริษัทแฟคเตอร์เข้ารับช่วงสิทธิของผู้ขายบัญชีลูกหนี้การค้าในอันที่จะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้

นอกจากนี้ การมีสถานะเป็นผู้รับช่วงสิทธิอาจทำให้ไม่ได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้เต็มตามสิทธิ หากมีการชำระหนี้หรือรับซื้อบัญชีลูกหนี้การค้าโดยมีส่วนลด เนื่องจากผู้ชำระหนี้จะรับช่วงสิทธิได้เพียงเท่าที่จ่ายให้แก่เจ้าหนี้เท่านั้น มิใช่ได้เต็มตามสิทธิ

³² สมศักดิ์ นวตระกูลพิสุทธิ์, “การโอนหนี้ทางการค้ากับสัญญาแฟคตอริงตามกฎหมายฝรั่งเศส,” วารสารนิติศาสตร์ (ธันวาคม 2543), น. 769, 774.

³³ โสภณ รัตนการ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2547), น. 244 - 245.

ในขณะที่กฎหมายเยอรมัน แม้จะใช้รูปแบบของการโอนสิทธิเรียกร้องที่ไม่ต้องบอกกล่าว การโอนสิทธิเรียกร้องไปยังลูกหนี้หรือลูกหนี้ให้ความยินยอมในการโอนสิทธิเรียกร้อง แต่กฎหมายก็มีมาตรการในการคุ้มครองลูกหนี้โดยอาศัยหลักสุจริต กล่าวคือ หากลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่ผู้โอนโดยไม่รู้ถึงการโอนสิทธิเรียกร้อง ลูกหนี้ย่อมหลุดพ้นจากหนี้ แต่หากลูกหนี้ชำระหนี้แก่ผู้โอนทั้งที่รู้ว่าการโอนสิทธิเรียกร้องแล้ว ไม่ว่าจะรู้โดยทางใด ลูกหนี้ย่อมไม่หลุดพ้นความรับผิด และผู้รับโอนมีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้แก่ตนได้

จะเห็นได้ว่า แม้การบอกกล่าวการรับช่วงสิทธิตามกฎหมายฝรั่งเศสจะไม่ใช่องค์ประกอบของการที่จะใช้ยื่นต่อบุคคลภายนอก และการโอนสิทธิเรียกร้องตามกฎหมายเยอรมันจะใช้ยื่นต่อบุคคลภายนอกได้โดยไม่ต้องบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้อง แต่การบอกกล่าวยังคงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อป้องกันการชำระหนี้โดยสุจริตของลูกหนี้ ดังนั้น แม้ว่าจะมีการบัญญัติกฎหมายเฉพาะสำหรับการทำแฟคตอริง ให้ยอมรับการรับช่วงสิทธิตามสัญญาอย่างกฎหมายฝรั่งเศส หรือยอมรับการโอนสิทธิเรียกร้องโดยไม่ต้องบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องไปยังลูกหนี้ตามกฎหมายเยอรมัน แต่หากลูกหนี้สามารถพิสูจน์ได้ว่าตนชำระหนี้ให้แก่ผู้ขายบัญชีลูกหนี้การค้า โดยไม่รู้ถึงการรับช่วงสิทธิหรือการโอนสิทธิเรียกร้อง บริษัทแฟคตอริ่งย่อมไม่สามารถเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้แก่ตนได้ และสุดท้ายบริษัทแฟคตอริ่งก็ต้องส่งหนังสือบอกกล่าวการรับช่วงสิทธิหรือบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องไปยังลูกหนี้เพื่อป้องกันความเสี่ยงดังกล่าว

3. บทสรุป

จากการที่กฎหมายไทยยังไม่มีบทบัญญัติเฉพาะเกี่ยวกับการทำแฟคตอริงจึงต้องนำหลักการโอนสิทธิเรียกร้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้ ซึ่งก่อให้เกิดข้อจำกัดและอุปสรรคในการทำธุรกรรมหลายด้าน โดยเฉพาะการบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องไปยังลูกหนี้ เพราะบริษัทแฟคตอริ่งต้องรับภาระในการบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องไปยังลูกหนี้แต่ละรายตามสัญญาแต่ละฉบับ ซึ่งมีความยุ่งยาก เพิ่มภาระค่าใช้จ่าย และมีความเสี่ยงที่จะเกิดความผิดพลาดหรือตกหล่น อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาแนวทางในการแก้ปัญหา โดยพิจารณาจากการรับช่วงสิทธิตามสัญญาในกฎหมายฝรั่งเศสที่สามารถใช้ยื่นลูกหนี้ได้โดยไม่ต้องบอกกล่าวการรับช่วงสิทธิไปยังลูกหนี้ หรือการใช้รูปแบบของการโอนสิทธิเรียกร้องโดยไม่ต้องบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องไปยังลูกหนี้ในกฎหมายเยอรมัน พบว่าการบอกกล่าวการรับช่วงสิทธิหรือการโอนสิทธิเรียกร้องยังคงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อป้องกันไม่ให้ลูกหนี้กล่าวอ้างการชำระหนี้โดยสุจริตเพื่อหลุดพ้นความรับผิด กล่าวคือ หากลูกหนี้พิสูจน์ได้ว่าตนชำระหนี้ให้แก่ผู้ขายบัญชีลูกหนี้การค้า โดยไม่รู้ถึงการรับช่วงสิทธิหรือการโอนสิทธิเรียกร้อง บริษัทแฟคตอริ่งจะไม่สามารถเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้แก่ตนได้ ดังนั้น จึงไม่มีความจำเป็นใดๆที่จะต้องแก้ไขกฎหมายเพื่อยกเลิกรูปแบบของการบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องไปยังลูกหนี้ เนื่องจากในท้ายที่สุด บริษัทแฟคตอริ่งย่อมไม่อาจหลีกเลี่ยงที่จะต้องบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องไปยังลูกหนี้ได้ดี

บรรณานุกรม

หนังสือและบทความในหนังสือ

จิตติ ดิงศักดิ์ และยล ชีรกุล. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 มาตรา 241 ถึงมาตรา 452. กรุงเทพมหานคร: เนติบัณฑิตยสภา, 2503.

เสนีย์ ปราโมช. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้. พิมพ์ครั้งที่ 2. พระนคร : โรงพิมพ์อักษรสาส์น, 2505.

โสภณ รัตนการ. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้บทเบ็ดเสร็จทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2548.

บทความ

สมศักดิ์ นวตะกุลพิสุทธิ์. “การโอนหนี้ทางการค้ากับสัญญาเพิกถอนตามกฎหมายฝรั่งเศส.” วารสารนิติศาสตร์. (ธันวาคม 2543).

Books

Cachard, Henry. The French Civil Code. revised ed. Paris: The Lecram Press, 1930.

Cohn, Ernest Joseph. Manual of German Law. Volume 1. 2nd ed. London: The British Institute of International and Comparative Law, 1968.

Farnworth, E. Allan. Contracts. 7th ed. Boston: Little, Brown and Company, 1982.

Forrester, Ian S., Goren, Simon L. and Ilgen, Hans-Michael. The German Civil Code (as amended to January 1, 1975). Oxford: North-Holland Publishing Company, 1975.

Guest, A.G. Anson's Law of Contract. 26th ed. Oxford: Clarendon Press, 1984.

Hakes, Russell A. The ABCs of the UCC (Revised) Article 9 Secured Transaction. Illinois: the American Bar Association, 2000.

Kotz, Hein. Right of third parties: Third party beneficiaries and assignment. VII International encyclopedia of comparative law, 1992.

Planiol, Marcel Fernand and Ripert, George. Treatise on the Civil Law. Volume 2. Part 1. trans. The Louisiana State Law Institute. 11th ed. Louisiana: The Louisiana State Law Institute, 1959.

Treitel, G.H. The Law of Contract. 10th ed. London: Sweet&Maxwell, 1999.

White, James J. and Summers, Robert S. Uniform Commercial Code. 5th ed. St. Paul, Minn: West Group, 2000.

Zweigert, Konrad. and Kotz, Hein. Introduction to comparative law. 3rd ed. Trans. Tony Weir. Oxford: Clarendon Press, 1992.

